

Kroniky doby Karla IV.

Ve 14. století za doby vlády Karla IV. dochází v českých zemích k hospodářskému, politickému a kulturnímu rozkvětu. Vznikají kroniky světové i národní, dokonce i vlastní biografický spis samotného Karla IV., a všechny tyto díla spojuje snaha o vylíčení dějin české země a vlády jejích panovníků během několika staletí jejího vývoje. Kroniky jsou většinou psány z vlastní iniciativy církevních činitelů, některé ale přímo na panovníkovu objednávku, jelikož sám měl zájem na tom, aby byl dostatečně oceněn význam jeho osobnosti, aby jeho vláda byla vylíčena v co nejpříznivějším světle, aby v nich mohl zdůvodnit a obhájit své politické záměry. V této souvislosti se poprvé v Čechách objevuje oficiální historiografie.

Karlova koncepce vytvoření uceleného díla dějin tehdejšího světa, které by vyústily v dějiny české, vyžadovala široký historiografický záběr, proto pro sepsání této české kroniky pověřil několik autorů, kterým poskytl i potřebné prameny včetně svých vlastních spisů. Nicméně přes všechnu oficiální podporu žádné dílo nedosahuje vyšší úrovně.

Vlastní životopis Karla IV. (Vita Caroli IV.)

Karel IV. zde vylíčil osudy svého mládí a proložil je náboženskými úvahami s řadou biblických citátů a moralizujícími výklady. Vycházel při tom z oficiálního církevního učení, zvláště se opíral o sv. Augustina. Svůj život vylíčil jako řadu zásahů božích do osudu člověka, čímž dodal své vládě sakrální ráz. Vyprávění dovedl do roku 1340.

Dále ve svém životopise rozvádí rodové vztahy (snažil se postavit do lepšího světla svého otce Jana Lucemburského), politické vztahy (obzvláště v souvislosti s říšským trůnem a papežským stolcem). Popisované události nejsou datovány, a pokud jsou, tak jen datem dne. Dílo budí dojem, že bylo psáno s většími časovými rozestupy jen podle vzpomínek.

Pravděpodobně vzniklo mezi lety 1346 a 1373.

Sám Karel IV. napsal 14 kapitol, neznámý pokračovatel připsal dalších 6, začal roku 1344 a končí rokem 1346. Po stylistické stránce dílo pokračovatele převyšuje Karlův spis.

Do češtiny byl přeložen ještě ve středověku.

Kritické vydání

Život císaře Karla IV., (ed) Josef Emler, *Fontes rerum Bohemicarum III*, Praha 1882, s. 325-417.

Kronika Františka Pražského (Chronicon Francisci Pragensis)

František Pražský strávil v mládí nějakou dobu v Římě, poté působil jako duchovní v Praze, kde byl pravděpodobně pověřen biskupem Janem IV. z Dražic, aby navázal na Kosmovu kroniku a pokračoval v psaní českých dějin. „Druhý díl kroniky pražské“ začal František psát roku 1341 a zahrnuje období českých dějin od vlády Václava I. Do roku 1342. Kronika se skládá ze tří knih, první má 31 kapitol a sahá do roku 1316 a na konci je připojeno vyprávění o Janu IV. z Dražic, druhá má 24 kapitol a popisuje období 1316 – 1333 a poslední kniha v 7 kapitolách období 1333 – 1342.

V předmluvě byla kronika věnována Janu IV. z Dražic. První čtyři kapitoly sepsal podle Druhého pokračování Kosmova, v dalších čerpal ze Zbraslavské kroniky, ovšem její text zkrátil, že v některých částech text dokonce ztrácí smysl. Po smrti Jana IV. z Dražic František svou kroniku věnoval místo jemu Karlu IV., zaměnil jejich jména v předmluvě, název kroniky změnil na Kroniku českých králů, knížat a pánů, jinak text nechal téměř beze změny. Třetí knihu rozšířil ze 7 kapitol na 30.

Důležitými prameny pro Františka byly ústní tradice a jeho vlastní zážitky.

Kritické vydání

Kronika Františka Pražského, (ed.) Josef Emler, *Fontes rerum Bohemicarum IV*, Praha 1884, s. 347-456.

Kronika Františka Pražského, (ed.) Jana Zachová, *Fontes rerum Bohemicarum (Series nova)*, Tomus I, Praha 1998.

Beneš Krabice z Weitmile – Kronika Pražského kostela (Cronica ecclesie Pragensis)

Nejdůležitější z pramenů informujících o vládě Karla IV.

Autor pocházel z českého vladyckého rodu, který bývá považován za jeden z nejbližších lucemburské dynastii. V roce 1350 se stal rektorem kostela sv. Jakuba v Brně, roku 1355 se stal v pořadí třetím ředitelem stavby chrámu sv. Víta, kde působil do konce života. Na příkaz Karla IV. přenesl do nově vystavěného chrámu roku 1373 ostatky českých knížat a králů. Je zde pochován i on sám, zemřel v roce 1375.

Sepsáním kroniky pověřil Beneše Karel IV., protože nebyl spokojen s tónem, se kterým psal o jeho otci Janu Lucemburském František Pražský. Také Beneš přímo navazuje na Druhé pokračování Kosmovo. Kronika Pražského kostela se skládá ze čtyř knih, zahrnuje období 1283 – 1374. Beneš v ní zmírnil výtky Františka vůči Jana Lucemburského i vůči ostatním českým panovníkům – pokud zaznamenali neúspěchy nebo si nepočínali správně, pak zpravidla vinou někoho jiného. Nejcennější je čtvrtá kniha, která líčí soudobé události od roku 1346 bez závislosti na předchůdcích. Jazyk kroniky je prostý, text ne vždy příliš dobře uspořádaný, není snadné porozumět souvislostem.

Kritické vydání

Kronika Beneše Krabice z Weitmile, (ed.) Josef Emler, *Fontes rerum Bohemicarum IV*, Praha 1884, s. 457-548

Přibík Pulkava z Radenína – Kronika česká

Přibík Pulkava z Radenína (v rukopisech z „Tradenína“, Radenína z toho udělal František Palacký) byl mistrem svobodných umění, ředitelem partikulární školy u sv. Jiljí, farářem v Chudenicích. Zemřel v roce 1380.

Přibíkova kronika vzniká opět na císařovu objednávku, někteří historikové předpokládají, že jde o dílo vyjadřující panovníkovo pojetí českých dějin. Je zde celá řada citací listin korunního archívu. Dále autor používá Kosmovu kroniku, Vincencia a Jarlocha, Dalimila, Kroniku Zbraslavskou, Františka Pražského a další legendy.

Kronika líčí světové dějiny od stavby babylónské věže, české dějiny od „počátků země českých“ až do vlády Jana Lucemburského. Do textu kroniky je vložena také Karlova legenda o sv. Václavu, je zde zdůrazněn význam cyrilometodějské misie a velkomoravská tradice spolu se slovanskou liturgií. Dále je zde zdůrazněna přemyslovská tradice a starobylý český původ králů, čímž Karel IV. vyšel vstříc české šlechtě. Zvláštní pozornost je také věnována postavení českého státu v rámci římsko-německé říše.

Kronika zaznamenala popularitu už ve své době, ještě za života Karla IV. byla přeložena do češtiny (překlad se často s latinským textem rozchází, někdy dokonce tvrdí přesný opak) a němčiny. Ovlivnila mnoho dalších (i zahraničních) autorů.

Kritické vydání

Kronika Pulkavova, (eds.) Josef Emler, Jan Gebauer, *Fontes rerum Bohemicarum V*, Praha 1893, s. 1-326.

Jan Maringola – Kronika česká

Jan Maringola byl italský františkán z florentské šlechtické rodiny. Vyučoval církevní právo na univerzitě v Bologni. Papež Benedikt XII. jej pověřil poselstvím k velikému chánovi Tatarů, díky tomu procestoval velký kus Asie. Po svém návratu přišel do Prahy, kde jej Karel IV. pověřil projít staré i nové nejasně napsané kroniky a zařadit pak české dějiny do světových. Nová kronika měla být rozdělena do tří částí „po vzoru nejsvětější Trojice“ a sahat „od Adama až po naše šťastné časy“.

Maringola opět čerpal z Kosmovy kroniky a jeho pokračovatelů a z legend, ve světových dějinách využil bible, kanonického práva, antických filozofů a mnoha dalších, cituje i Talmud. První kniha (thearchická, theos = bůh) obsahovala dějiny od stvoření světa až do potopy. Druhá kniha (monarchistická) pojednávala o založení prvních států. Třetí kniha (hierarchická) se zabývala dějinami kněžství od prvního kněze po římské papeže, poté autor přešel k českým biskupům. Tato kniha měla vyvrcholit prvním pražským arcibiskupem Arnoštem z Pardubic, ale tak daleko ji Maringola nedovedl.

Cena kroniky je nepatrná, pokus začlenit české dějiny do světových se nezdařil, zřejmě kvůli neschopnosti a nepochopení autora. Nových zpráv je málo, v převzatých jsou zkreslována a zaměňována jména, české dějiny jsou vylíčeny kusými a zkomolenými výňatky. Jediné, co byl schopen sám formulovat, byly oslavné výroky o Karlu IV. a jeho rodu.

Kritické vydání

Kronika Jana z Marignoly, (ed.) Josef Emler, *Fontes rerum Bohemicarum III*, Praha 1882, s. 487-604.

Neplach – Stručné sepsání kroniky římské a české

Neplach byl opat benediktinského kláštera v Opatovicích, objevoval se v diplomatických službách Karla IV., zřejmě jej také často doprovázel na cestách. Vystupoval také ve službách pražského arcibiskupa Jana Očka z Vlašimi. Zemřel 1371.

Základem Neplachova spisu je Kronika papežů a císařů římských Martina Opavského, podle které spojil do jedné chronologické řady léta a údaje o římských císařích a papežích a pak k nim připojil výklad o českých dějinách. Informace o starších českých dějinách čerpal z Kosmovy kroniky a děl jeho pokračovatelů, také z Dalimilovy kroniky. Významným pramenem pro něj byla také ústní tradice a jeho vlastní zážitky.

Jediné, co má z kroniky historický význam jsou zprávy týkající se 14. století.

Kronika se zachovala pouze v jediném rukopise, v němž se navíc ztratily téměř celé Neplachovy záznamy o Karlově vládě a nevíme, jestli vůbec byly napsány.

Kritické vydání

Neplacha, opata opatovského, krátká kronika římská a česká, (ed.) Josef Emler, *Fontes rerum Bohemicarum III*, Praha 1882, s. 445-484.

Použitá literatura

Bláhová, Marie: *Kroniky doby Karla IV.* Praha 1987.

Heřmanský, František: *Čtení o Karlu IV. a jeho době.* Praha 1958, s. 6-17.

Nechutová, Jana: *Latinská literatura českého středověku do roku 1400.* Praha 2000, s. 136-140.